

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТНО-ЕМОЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ В МОВЛЕННІ

У статті дається аналіз мовних засобів, які дозволяють: 1) виділити певний механізм реалізації суб'єктно-емоціональної оцінки як на лексичному, так і на синтаксичному рівні; 2) визначити специфічну емоціональну лексику, яка служить цілям використання суб'єктно-оцінних можливостей слова; 3) встановити найбільш вживані моделі емоціональних конструкцій у сучасній розмовній англійській мові.

В наш час вивчення суб'єктно-емоціональної оцінки в мовленні цікавить лінгвістів як з теоретико-лінгвістичної, так і суто прикладної точки зору. Відомо, що виражати суб'єктно-емоціональну оцінку позитивного чи негативного спектру можна за допомогою невичерпного арсеналу мовних і немовних засобів та їх органічної єдності зі змістом та структурними характеристиками.

Аналізуючи різні мовні засоби вираження суб'єктно-емоціональної оцінки слід відзначити головні, до яких належать лексичні та синтаксичні. Проте, не слід забувати про елементи нижчих рівнів, фонетичного та морфологічного [5, 6, 7].

На фонетичному рівні емоції та оцінка суб'єкта передаються додатковою інформацією [5], яка виражається мелодією, темпом, інтонацією, наголосом, сполученням фонем, рівнем голосу, різними видами пауз, стиків тощо.

На морфологічному рівні — це слова, в яких емоційне ставлення до предмету або явища виражається граматичними способами, особливими афіксами. Сюди слід віднести й авторські оказіоналізми, характерною особливістю яких є образність та семантична компресія, що зумовлена великим емоціональним зарядом атрибутів. Головним стимулом для з'явлення ситуативних оказіоналізмів у мовленні є необхідність чи бажання індивідуума по-особливому оцінити вчинок, дію співрозмовника чи факт об'єктивної дійсності, висловити своє ставлення до такого вчинку чи факту в більш образній, виразній формі, щоб підсилити вплив на слухача. Такі оказіоналізми утворюються сполученням відомих морфем згідно зі словотворчими моделями.

Проблема словотворчих засобів достатньо висвітлена в працях таких вчених як О. Есперсен, Т. Мерчен, І. Арнольд, Л. Медведєва і Е. Старикова [1, 2, 3].

На лексичному рівні — це слова, що виражають почуття, емоції та настрої людини. Слова, які мають сему оцінки в семантичній структурі. У складі емоціональної лексики виділяють такі групи:

- 1) емотивно-позитивна лексика;
- 2) емотивно-негативна лексика;
- 3) нейтрально-емотивна лексика.

Наведені групи лексичних одиниць можуть бути представлені словами, які належать до різних частин мови: іменниками (**fool, idiot, sneak, beauty, genius** etc.), прикметниками (**beautiful, nice, good, lovely, awful, ugly, disgusting, silly** etc.), дієсловами (**to like, to enjoy, to love, to surprise, to feel anger, to hate, to dislike** etc.), прислівниками (**nice, well, awfully, wonderfully, badly**), вигуками (**okay, damme, Jesus, oh**); причому вигуки та прикметники за частотою вживання перевищують інші частини мови і складають 70 %.

Кожна з наведених частин мови характеризується притаманними тільки їй особливостями. Наприклад, такі дієслова емотивного значення, як: **annoy, bother, amuse, irritate, hate** ніколи не вживаються у тривалому часі. Використання прислівника **always** для вираження постійної повторюваної дії в більшості випадків має відтінок негативного значення.

Careless, this is your trick; you're always spoiling company by leaving it. Вживання емпатичних прислівників **certainly, really** у сполученні з дієсловом **do/did** у стверджувальній формі

підсилюють виражену думку. *I really did despise him. We certainly do get angry with him.*

Також прислівники частотності: **never, rarely, seldom, often, always** у сполученні з емпатичним **do/did** також підсилюють висловлювання. *The guest we were waiting for never did arrive.*

Прислівники з емоціональним відтінком або згідно з терміном В. Мальцева, емоціонально-підсилюючі, містять у собі як предметне, так і емоціональне значення. Про їхню емоціональність свідчать вигуки, від яких вони утворені. До таких прислівників належать: **hellishin, damned, dencedly, blastingly, blashed, confoundedly, devilish, blazingly**. Емоціонально-підсилюючі прислівники, які виражають у предметному значенні негативну оцінку й викликають неприємні асоціації — це прислівники, утворені від якісних прикметників із значенням жахливості: **fiercely, horribly, awfully, terribly, tremendously, wildly, monstrously, fearfully, dreadfully**. Слід відзначити, що емоціонально-підсилюючі прислівники регулярно утворюють оксюморонні атрибутивні сполучення, при цьому виступаючи показником високого ступеня ознаки відносно прикметників, лексичне значення яких несумісне з вихідними предметними значеннями емоціонально-підсилюючих прислівників: *"I'm terribly glad to see you"*.

До прикметників, що виражають негативні емоції й утворюють негативні окличні емоціонально-оцінні речення, належать якісні прикметники такого типу: *frightful, dreadful, terrible, horrible* тощо.

"Terrible!" — "This girl was going to have a child.— No! Oh — horrible — horrible" (Priestley).

Оскільки всі якісні прикметники здатні утворювати форми суб'єктної оцінки, використовуючись у функції означення, вони виступають у ролі загальноновживаних епітетів.

Якісні суб'єктно-оцінні прикметники володіють постійним емоціональним забарвленням, яке тісно пов'язане з їхнім предметним значенням. Вони характеризуються здатністю сполучатися з іншими словами, виражаючи суб'єктно-підсилюючі якості. Суб'єктна оцінка, що передається такими прикметниками, означає гіперболізацію міри якості щодо норми цієї якості. Все це пов'язано зі значною силою емоціонального впливу, адже експресивно змістовий відтінок надає слову емоціональних особливостей, які безперечно викликають підвищену схвильованість і надають йому емоціонального заряду та певної оцінки.

Окрім наведених лексичних одиниць, в англійській мові широко поширене використання часток різної семантики, як засобу вираження оцінки. Всі частки поділяються на:

1) підсилюючі — **even, just, quite, simply, still, ever, practically, literally**;

2) обмежуючі — **only, merely, solely, barely, alone, exclusively**;

3) уточнюючі — **exactly, precisely, right**;

4) конкретизуючі — **especially, particularly, notably**.

Використання таких часток у мовленні надає висловлюванням емоціонального та експресивного забарвлення, яке реалізується в певних структурних моделях. Такі моделі складаються з синтаксичних позицій, які утримуються не тільки морфологізованими членами речення, а й синтаксичними відношеннями та зв'язками, характерними для них. Крім того, в таких модальних висловлюваннях присутня оцінка, де дія в залежній пропозиції може оцінюватись як "гарна"/"погана":

— *You should have told me, Vinne (You have not told and it is bad).*

— *Maybe (R. Parker).*

Отже суб'єктно-емоціональні висловлювання являють собою граматично та інтонаційно цілісну одиницю мови, яка виражає закінчену думку і відношення змісту цієї думки до дійсності. Закінченість виразу думки має відносний характер. Обсяг висловленого речення визначається умовами ситуації і змістом контексту. Усяке закінчене речення може бути доповнене новими словами залежно від додаткових умов ситуації та від різних додаткових міркувань.

В результаті досліджень вдалося виділити ряд синтаксичних моделей, що найчастіше сприяють реалізації суб'єктно-емоціональної оцінки. Серед них виявилось багато тих, які належать до так званого ефективного та емоціонального синтаксису. Такі моделі характеризуються особливою будовою та знаками (лексемами), які називаються сигналами емоціональності чи ключовими словами. Серед таких моделей найчастіше зустрічаються:

1) окличні речення за формою, але різні за змістом:

а) *"Basically we're all animals". "Like hell we are!" (J. Salinger)* — виражається зневага;

б) *"What a witty guy!"* — речення звеличувальне за формою — негативно-осудливе за змістом відносно не вельми дотепної людини.

2) риторичні запитання. Згідно поглядів Ш. Баллі [4], "риторичне питання — це зовсім не питання, і воно не має ніякого відношення до риторики, це просто побічний експресивний засіб, який символізує визначену групу почуттів, з використанням для цієї мети виразності голосу" (Баллі, 1961.— С. 308). *You can't poison a man with it, can you?*

3) загальні питання з емоціональним підсиленням, утвореним від перепитування позитив-

ної питальної кінцівки. При цьому перша частина речення вимовляється з підвищеним голосом, а кінцівка з пониженим без паузи. Наведемо приклад:

а) *Was she angry was she?* (Вона була зла, та ще й яка!).

б) *Did they cry did they?* (Вони плакали, та ще й як!).

4) конструкції з підсилюючими функціями;

5) конструкції з опущеними елементами (еліптичні). Наприклад: *“Deary, deary me” cried my mother, “what a disgrace upon the house! And your poor father sick!”*.

6) конструкції зі сполучником *if*: *“Well, if we were a little younger!”* (Ah. Chr.)

7) інвертовані конструкції: *“Awful manners young Hopper has!”* (O. W. Plays).

(інверсія доповнення).

Окрім наведених структур в англійській мові широко використовуються клішовані емотивні структури. Деякі вчені відносять їх до фразеоло-

гічних сполучень. Наприклад наступні висловлювання мають негативну оцінку і можуть виражати одночасно такі емоції як гнів, роздратування, обурення:

Leave me alone! Дайте мені спокій!

It’s none of your business! Не ваша справа!

Who do you think you are! Хто ви такі, що...

Who do you take me for? За кого ви мене приймаєте?

You’re the limit! Далі нікуди!

What a cheek! Яке нахабство!

It’s too awful for words! Сказати страшно!

Отже, спостереження над мовним матеріалом показує, що такі висловлювання можуть використовуватися як засіб привернення уваги співрозмовника, а також як засіб суб’єктивації та емоціональної тональності. Мета таких конструкцій реалізується у вираженні певних емоцій, оцінок та ставлення до тих чи інших явищ дійсності як імпліцитним, так і експліцитним шляхом.

1. Арнольд И. В. Стилистика английского языка.— М.: Высшая школа.— 1991.

2. Медведєва Л. М. Лінгвістичні читання.— К.: Вища школа.— 1993.

3. Старикова Е. Н. Имплицитная предикативность в современном английском языке.

4. Ш. Балли. Французская стилистика. М., 1961.

5. Походня С. I. Языковые средства выражения иронии. К., 1989.

6. Позднякова Н. А. Лингвостилистические и композиционные средства передачи эмоционального состояния человека в художественном тексте.— К., 1997.

7. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка.— Воронеж, 1987.

Kuzenko G. M.

SUBJECTIVE, EMOTIONAL EVALUATION AND ITS USING IN SPEECH

The article is devoted to the using subjective emotional evaluation in speech. The way in which language is used to express emotion and subjective evaluation, has been an especially elusive topic to study. Certain expressive phenomena of the language, syntactic patterns make speech more expressive, and their use is considered entirely dependent on the speaker’s will and choice.